

Mire tanít minket ez a krízis? Hova vezethet a káosz? Ezek a kérdések ma sok embert foglalkoztatnak és sokan sokféle választ adnak rá. A következőkben azt mutatom be, hogy a ma tapasztalható krízis oda vezet, hogy hatására a harmadik évezred közösségeiben és társadalmában a hatalom nem a kevés „rátermetté” lesz, akik azt meggyőzően és szakszerűen próbálják meg felhasználni valamely „jó” dolog érdekében, mint azt ma próbálják, hanem azoké a szabad szellemi embereké, akik számára a hatalom küldetése **a közösségi alapokon szerveződő gazdasági és társadalmi struktúrákban teljesedik be.** Ezekben viszont a hatalom mai formában történő gyakorlása és alkalmazása fölöslegessé válik.

Takáts Péter

Az új világpolgárokról

Gondolatok egy új jövőről és az ehhez kapcsolódó egészséges társadalmi formákról

A változások kora

Ma már szinte mindenki számára egyértelmű, hogy a hatalom építménye minden eresztékében recseg-ropog, hiszen a mindenki által megtapasztalható válságok nyomán közelgő katasztrófával kapcsolatban könyvek, írások és napjainkban már napi hírek egész sora jelenik meg, valamint előadások sokasága hangzik el. Ezek alapján minden érdeklődő ember számára egyre inkább nyilvánvalóvá válik, hogy ami az elkövetkező évtizedekben várhatóan bekövetkezik majd, az minden bizonnyal több lesz egy katasztrófánál és ezért az ezzel járó kellemetlenségeken túl minden bizonnyal a modern kori társadalmak demokratikusabbá válásánál is többet von majd maga után. A ma érzékelhető jelek ugyanis határozott véleményem szerint a gazdasági, környezeti és szociális hatásokon túl nem csupán a hatalomnak a hierarchiák csúcsáról az alapjához való eltolódását mutatják, hanem az ezzel egy időben a szinte mindent megrengető változások magának a társadalmi élet jelenlegi rendszerének újragondolására és annak újjászervezésére is lehetőséget adnak.

A globális változások és krízisek e korszakában ugyanis egyre világosabban mutatkozik meg a szellemi, a politikai és a gazdasági életbeli hatalomgyakorlás hagyományos, hierarchikus felépítésű szervezeti formáinak csődje. Ennek a csődnek a fő oka az a feloldhatatlan ellenmondás, amely a fejlődésének jelenlegi fokán egyre inkább szabaddá váló ember és a hatalom között feszül. Hiszen miközben ma az autonómiára és a kreativitásra az élet minden területén egyre nagyobb igény van, azaz egyre nagyobb a szükség az önrendelkezésre képes, szabad emberekre, eközben ez egyáltalán nem egyeztethető össze azzal, ahogyan ma a hatalom megpróbál az emberek felett úgy gyámkodni, ahogyan ez az ősi hierarchiákban szokásos volt, hiszen ez a hatalom éppen a szabadság és az önállóság elnyomására épül.

Bármennyire is furcsának tűnik, de bátran állítom, hogy elmúltak már azok az idők, amikor Lenin sokunk által jól ismert jelmondata, azaz „*a bizalom jó, de az ellenőrzés még jobb*” alapján az embereket még sikeresen el lehetett nyomni és uralkodni lehetett felettük, még akkor is, ha a felszínen megtapasztalható jelek ennek az ellenkezőjét mutatják. A XXI. században, ahol a ma öröknek hitt központi ellenőrző mechanizmusokat a szabad emberi közösségekből álló társadalmi

rendszer önszabályozó erőibe vetett bizalom váltja majd fel, ez a jelmondat is átalakul és a jövőben már így hangzik: „*az ellenőrzés a halál, a bizalom az élet*”.

Mivel a mai hierarchikus hatalmi struktúrák az ellenőrzés elvére épülnek, fentiekből egyenesen következik, hogy a hatalomnak ez a még ma is gyakorolt ősi formája, mára már elvesztette az időszerűségét. Ez a forma a régi, piramis felépítésű társadalmakban és vallási közösségekben még jogos és időszerű volt, mert legitimációját valamilyen isteni princípiumnak köszönhette. Ezzel szemben a modern ipari társadalmak pénzre épülő hatalmi struktúrái semmiféle isteni legitimációval nem rendelkeznek, hatalmukat kizárólag a felhalmozott pénznek köszönhetik. Ezek a pénzre épülő hierarchiák pedig éppen azzal nem rendelkeznek, melyek a hatalomgyakorlás hierarchikus formáinak a legitimációt régen megadták: a morális alapokkal és szellemi háttérrel. Mert az ősi társadalmi hierarchiák élén álló pap királyok és/vagy beavatott uralkodók – éppen a beavatásuk által – rendelkeztek a megfelelő szociális formák kialakításához szükséges bölcsességgel és szellemi tudással, ráadásul ebben a folyamatban megszerezték azt a képességet is, hogy uralkodni tudjanak saját mohóságuk és önzésük felett. Mivel a hatalom mai birtokosai ezzel a képességgel nem rendelkeznek, és a pénz hatalomra kerülésével az emberi mohóság és önzés is hatalomra került, szociális formáink ma egyre több helyen a felbomlás, szétesés jeleit mutatják. Tehát a mai, hierarchikus hatalmi struktúrák – éppen a fenti hiányosságok miatt – egyre improduktívabbak, rugalmatlanabbak és mára már az alapvető társadalmi problémák megoldására is képtelenek. Természetesen a hatalmon lévőkötől nem várhatjuk, hogy önként lemondjanak gazdasági előnyeikről, befolyásukról és státuszszimbólumaikról, és miközben mindent megtesznek a problémák és azok lényegének eltusolására vagy eltitkolására, az az ő számukra is egyre nyilvánvalóbb, hogy a hatalom eltolódása és a piramis alján állók közelgő hatalomátvétele már nem elkerülhető. A kérdés csak az, hogy ez mikor következik be.

Mire alapozom ezt a gondolatomat? Az jól látható, hogy az Európában és az USA-ban is egyaránt tapasztalható – súlyos pénzügyi, gazdasági, szociális, energetikai, élelmezési, stb. – válságjelenségek hatására ezekben az országokban az átlagemberek, a civilek olyan, akár globális forradalomnak is nevezhető, kulturális, szociális és politikai változások sorozatát indították el, melyben a hierarchikus rendszerek csúcsán élők tehetetlenül néznek szembe a hatalmi piramisok lábánál álló civilek felébredő öntudatával és szabadságvágyával.

Mire tanít a káosz?

Ahhoz, hogy világosan lássunk és ezeket a társadalomban ma mutatkozó jelenségeket helyesen tudjuk megítélni, szükség van arra, hogy tudjuk, a mindenkor mutatkozó jelek mit is jeleznek a számunkra. Erre pedig csak akkor leszünk képesek, ha az ember alkotta közösségek fejlődésének törvényszerűségeit ismerjük. Maga a fejlődés egy olyan folyamat, amit nem lehet mérni vagy statisztikai adatokkal kimutatni, mert a dolgok *minőségének megváltozását* jelenti. Az élő szervezetek fejlődési folyamatát, azaz a minőség megváltozását a következő jellemzőkkel jól le lehet írni:

- a fejlődésnek mindig van egy iránya, egy célja, amerre halad;
- lépésekben, fokozatokban jelenik meg;
- a fokozatok között mindig van egy hosszabb-rövidebb időszak, amikor az addigi rend felborul és egy kaotikus állapot alakul ki;
- az egyes stabil állapotokban mindig van egy jól meghatározható kohéziós erő, ami a szervezetet összetartja;
- a fokozatokat nem lehet átugrani;
- a folyamat az időben játszódik le és
- nem fordítható vissza.

Tehát ha ezt a fejlődési folyamatot ábrázolni akarjuk, akkor egy lépcsőzetes görbét kell felrajzolnunk, és az egyes lépcsőfokok az élő szervezet egyes fejlődési fokozatait jelentik, melyekre egy hosszabb-rövidebb ideig tartó stabil állapot a jellemző. Ennek a stabil állapotnak a következő tulajdonságai vannak:

- ez egy állandósult állapotot jelent,
- melyre a növekedés, a mennyiségi változás a jellemző,
- ebben az állapotban a szervezetet egy kohéziós erő tartja, fogja össze, a szervezetre állandóan ható centrifugális erővel szemben,
- majd a növekedés egyik pillanatában, ami élő szervezetek esetében kizárólag a természeti, biológiai törvények irányítása alatt áll, elérkezik az a pont, amikor az addig ható kohéziós erő már nem tudja összefogni a szervezetet, az pedig megindul a szétesés útján. Megjelenik a *káosz*.

Az egyes fejlődési fokozatok között, amikor is az egyik fejlődési szintről a másikra lép egy élő szervezet, *mindig egy szétesés, egy káosz található*, mely *káosz* a természeti törvények által meghatározott módon hosszabb vagy rövidebb ideig tart, majd megjelenik egy új összetartó erő, melynek hatására egy új struktúra stabilizálódik és kialakul egy új, stabil szervezet, mely egy

- egészen más minőségű struktúra,
- amit most már ez a másik, új kohéziós erő tart össze,
- mely kohéziós erő létrejöttéhez az élő szervezetnek semmiféle külön erőfeszítésére vagy energia befektetésére nincsen szüksége, ez természeti törvények hatására következik be.
- Ebben az új struktúrában az első struktúra teljes egészében benne van, sőt annak az oka és eredete is az első struktúrában keresendő, abból származik.
- Azaz egy élő szervezet megszületésének pillanatában már benne van minden lehetőség, minden, ami vele történni fog, miként egy magban benne van a fa vagy a virág, ami ki fog belőle fejlődni, vagy akár egy tojásban benne van az az élőlény is, aki majd kikel belőle.

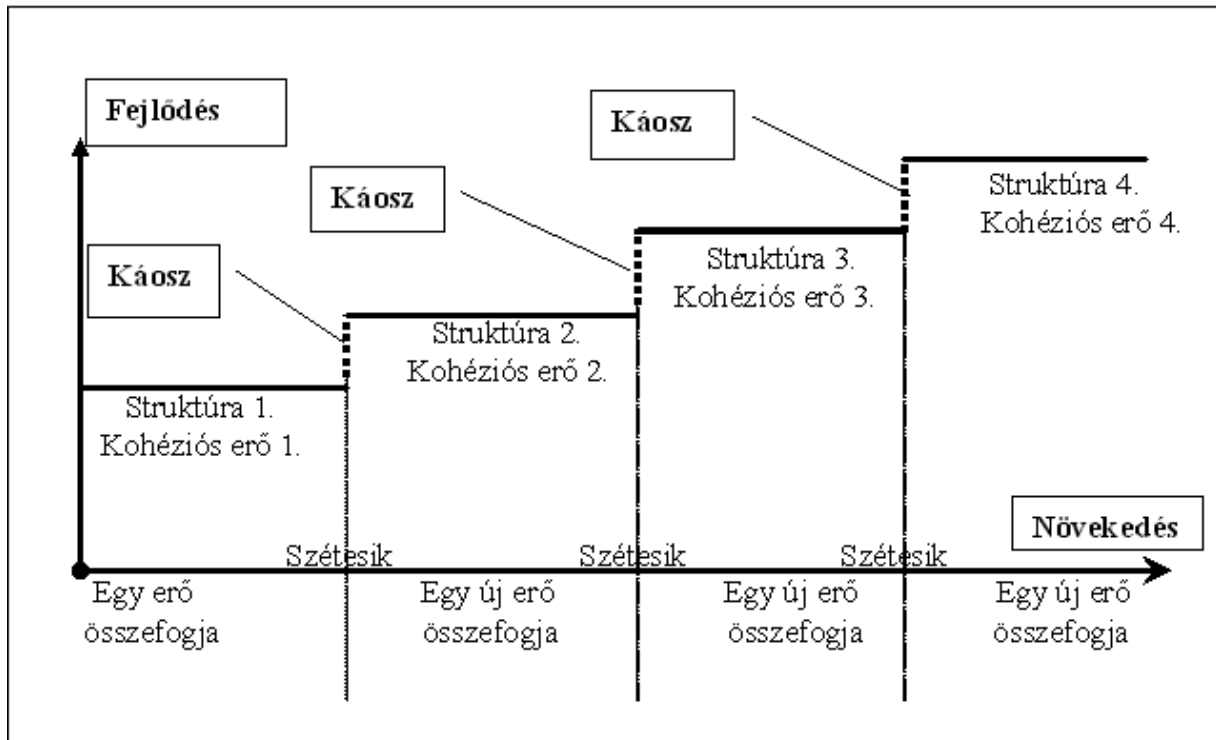
Ezt a folyamatot, azaz a **struktúra – káosz – struktúra** váltakozást az élőlények fejlődése során mi is jól megfigyelhetjük, hiszen azok életük bizonyos szakaszaiban teljesen más lényekké alakulhatnak át. Ezzel jól példázzák azt, hogy milyen is ez a lépésekben, ugrásokban történő fejlődés, minőségi átalakulás az élőlények világában. Ilyen példákat ismerünk az *ebihal – béka* esetében, vagy a *hernyó – gubó – lepke* átalakulásban, amikor egy adott élő struktúra, szervezet, melyet egy erő egy bizonyos ideig összetart, életének egy adott pillanatában szétesik és utána egy minőségileg teljesen más lényé alakul át.

Ezek az általános elvek pontosan megfigyelhetőek az emberek által létrehozott szervezetek, közösségek fejlődése során is, persze némi eltéréssel. Az egyik és legfontosabb eltérés az, hogy míg például a hernyó estében a káosz és a szétesés pillanatát a biológiai törvényszerűségek határozzák meg, azaz az állatok és a növények fejlődése a természeti törvények hatására történik meg, addig az emberek által létrehozott és működtetett közösségek fejlődésének folyamata, az egyes szakaszok hossza és az átalakulások milyensége a benne élő és dolgozó emberektől és az ő gondolkodásuktól függ. Hiszen az emberek által alkotott közösségekre csak az emberi gondolkodás hat, a természeti törvények nem.

Miután egy ember vagy embercsoport létrehoz, megalapít egy közösséget, és ez a közösség megindul a maga fejlődési útján, akkor bizonyos idő elteltével e közösség eljut egy olyan állapotba, amikor már nem tud a régi módon tovább élni és dolgozni. Ekkor egy olyan kritikus helyzet áll elő, amelyben először csak a közelgő káosz és szétesés jelei mutatkoznak, majd attól függően, hogy az emberek mennyire képesek ezeket a jelzéseket észrevenni és valódi jelentését kiértékelni, vagy továbbhaladnak a káosz és szétesés felé vagy pedig egy új tudati állapotnak megfelelő fejlődési úton indulnak el, azaz minőségi változásokat vezetnek be önmagukban és közösségük működésében egyaránt. Így aztán azt mondhatjuk, hogy ha egy emberi közösségben a káosz jelei mutatkoznak vagy

az előrejelzések szerint várhatóan a szétesés állapotába kerül, akkor be kell látnunk, hogy mivel ember volt az, aki ebbe az állapotba a közösséget belevitte, *egyedül ő az is, aki ebből az állapotból ki tudja azt vezetni.*

Azaz, egy közösség életében nemcsak a stabil időszakok hosszát, de a káosz időtartamát is a közösséget alkotó emberek határozzák meg, a gondolkodásukkal. Mégpedig azáltal, hogy képesek lesznek-e felismerni, értelmezni a káosz jelentését és jelzéseit, majd e felismerés hatására képesek-e azokat a változásokat saját és közösségük életében megvalósítani, melyek egy új, magasabb szintű struktúrát és az ahhoz szükséges összetartó, kohéziós erőt létrehozzák.

Tehát egy emberek által alkotott közösség életében az emberek gondolkodásától és tudati állapotától függően egy adott pillanatban törvényszerűen megjelennek a káosz jelei, mert ez a közösségek fejlődésének törvényszerű velejárója. A szétesésnek ebben az időszakában a közösségben élő és dolgozó embereknek belső erőre, bátorságra van szükségük ahhoz, hogy a káosz első jeleit, majd később bekövetkeztét felismerjék és az ebből keletkező felismerés és tudati fejlődés hatására a közösség előtt álló káoszon áthaladjanak, a következő fejlődési fokozathoz vezető úton elinduljanak. Sőt, az új struktúra, fejlődési fok kialakításához szükséges energiát is az embernek kell befektetnie. Ezt ugyanis mi nem kapjuk kívülről, miként a természeti lények. Azaz, ha azt akarjuk, hogy a közösség az egyik szintről egy másik, magasabb szintre lépjen, akkor valamennyi benne élő és dolgozó embernek energiát kell befektetnie ebbe, és nem lehet a másakra, vagy a sült galambra várni.

Energia-befektetés nélkül ugyanis nincs fejlődés! Ez az energia-befektetés és a belőle kialakuló új gondolkodás hozza létre azt az összetartó erőt, ami a közösséget az új fejlődési fokon, a mindenkor ható centrifugális erők ellenében összefogja, az új szociális formát megadja. Ebből pedig egyenesen következik az, hogy amikor egy emberek által létrehozott közösségben egy fejlődési fázis vége felé megjelennek a szétesés első jelei, és a közösség fokozatosan közeledik a káosz pillanatához, akkor *onnan csak úgy tud egy magasabb fejlődési szintre lépni, ha képes gondolkodását megváltoztatni, egy magasabb szintű tudatosságot elérni.* Tehát **a káosz az emberi közösségekben egyfajta jelzés arra, hogy itt az ideje másképpen gondolkodni, és azt, amit eddig egy adott, megszokott módon csináltunk, a jövőben bizony másképpen kell csinálni.**

Ez a felismerés ma szerencsére egyre több emberben jelenik meg, és igen sokan jutnak azonos eredményre függetlenül attól, hogy a közelgő káosz ma észlelhető jelzéseit ők miként is értelmezik. A nagyobb problémát ma azonban az jelenti, hogyan is alakítsuk át gondolkodásunkat és milyen lehet az a társadalmi, szociális forma, melyet az új tudatossággal majd ki kell alakítani. Mert azt tehát látjuk, hogy az emberiség előtt álló káospont nem egy sorscsapás következménye vagy nem a régóta megjövendölt világvége elérése, hanem a fejlődésnek egy természetes állapota, egy olyan próbatétel vagy kihívás, melyben egy adott tudatossági szintről egy újabb, magasabb szintre kell lépnünk. Ahhoz azonban, hogy az emberiség képes legyen megváltoztatni gondolkodását, tudnunk kellene, milyen is lehet ez az új tudatosság és milyen szociális formák tartoznak hozzá a következő fejlődési fokozaton. Különösen fontos ez a kérdés azért is, mert a hatalom mai birtokosai nagy előszeretettel sulykolják az emberekbe azt a tévhitet, hogy a kapitalista piacgazdasággal elértük a létező társadalmak legjobbjához, a kommunizmus bukásával győzött az életképesebb rendszer, és most már ez az idők végtelenségéig így is fog maradni. Egyetlen feladatunk ennek a rendszernek az állandó javíthatása, amit persze csak az ő irányításuk alatt lehet megtenni.

Pedig a ma érzékelhető krízis és válságjelenségek éppen ennek az ellenkezőjét próbálják jelezni a számunkra. A ma tapasztalható káoszjelenségek ugyanis az időszerűtlenné és működésképtelenné vált jelenlegi hierarchikus hatalmi rendszerből **egy újfajta közösségi rendszerbe való átalakulás szükségességét jelzik a világnak**, és ha felismerjük, hogy ez a jövő, és az emberiség fejlődése ebbe az irányba mutat, akkor elkerülhetjük a szétesést. Amennyiben nem tudunk egy újfajta társadalmi berendezkedést megvalósítani, akkor a káosz és az azt követő krízishelyzet fog megtanítani minket arra, amit egyébként saját belátásunkból is felfedezhettünk volna.

A hatalom átalakulásáról

Persze egy ilyen tudati váltás rendkívül nehéz és bonyolult folyamat, hiszen elég csak azt végiggondolnunk, hogy az embert a történelmi idők több ezer évén keresztül, egészen a mai napig, hierarchikus berendezkedésű szociális tér kísérte végig, és így nem is csodálkozhatunk el azon, hogy ez ennyire mélyen belénk ivódott, és ennyire mély gyökerei vannak bennünk. Az ősi időktől kezdve az emberek felett mindig állt valaki, egy király, egy császár, egy pártvezér, aki uralkodott népe felett, és az emberek életét, cselekedeteit uralkodójuk utasításai határozták meg sok-sok ezer éven át.

Ma viszont olyan átalakulás előtt állunk, melynek során ez a sok ezer éves megszokás egy új tudatosságból fakadóan megszűnik és valami más váltja fel, hiszen azt láttuk az előzőekben, hogy az emberiség fejlődésének iránya az emberi tudatosság fejlődése irányába mutat. Ezen a fejlődési úton most mutatkozó káospont pedig egy olyan tudati változás előjele, amelynek során a hierarchikus hatalmi rendszerek felől az önszervező és szabad közösségek önkéntes társulása – hálózatok – irányába kell az emberiségnek tovább lépnie. Ez a változás megmutatkozik már ma is számos hétköznapi és egyszerű dologban, elég ha azt nézzük, milyen mentalitású gyerekek születnek ma közénk, és ha valaki figyelmesen körülnéz a maga ismeretségi körében, azonnal látja, hogy napjainkban az öntudatára ébredő és a szabadságra született fiatal emberek száma rohamosan nő, miközben azoknak a száma, akiknek még szükségük van az irányításra, fokozatosan csökken.

A fejlődés, vagyis a hierarchiákból a szabad közösségek önkéntes társulása irányába való átmenet során tehát nem egyszerűen a hatalom újraelosztásáról van szó, hanem átalakul maga a hatalom gyakorlása és a szociális formák is. Az eddig ismert hierarchikus hatalmi rendszerek az abban felül lévő hatalmi élményére épültek, ami azon alapult, hogy a vezető kielégülést nyerhetett abból, hogy akarát az alája rendelt és a rangsorban utána következő emberek megvalósították. Mivel ez a hatalom – a bevezetőben elmondott okok miatt – ellenőrizni és megtörni akar, legázolni és leigázni másokat, ebből az akarati erőből hiányzik a helyes morális motiváció. Ebből következik, hogy a

hatalom gyakorlásának ez a mai formája egy rossz irányú akarat kifejezője. A hierarchikus hatalom ugyanis a másik ember - az alsó hatalmi szinteken élők és dolgozók - akaratát akarja megtörni, miközben a lent élők frusztrációt vagy kielégülést élnek meg aszerint, hogy a vezetők által képviselt dologgal azonosulni tudtak-e vagy sem, és hogy a hatalmi hierarchiák jutalom - büntetés játékába be tudnak-e kapcsolódni vagy sem.

Ezzel szemben a most kifejlődő új tudatosság alapján kialakuló szabad közösségekben és az általuk létrehozott szociális formákban a hatalom élményének helyébe egyfajta közösségi élmény lép, amikor a közösség tagjai a közösen hozott elhatározásokat és megállapodásokat valósítják meg. A kielégülést az emberek ekkor nem a hatalom gyakorlásában, hanem a közösen megfogalmazott feladat és a hozzá kapcsolódó munka szeretetében találják meg.

Amíg tehát a hierarchikus felépítésű hatalmi társadalomban az egyének akarata élt a közösségben, úgy a jövő önszerveződésre épülő közösségi társadalmának társulásaiban egy olyan együttes akarat hathat majd, mely a résztvevő emberek szabad szellemi életéből ered. A tudatosságnak erre a fokára eljutott ember már képes lesz önmaga felett gyakorolt hatalmával úgy élni, hogy a másik iránt érzett bizalom által saját akaratát visszafogja, és ezáltal egy olyan teret hoz létre, amelyben társa szabadon megvalósíthatja akaratát. Ebből viszont azt is látjuk, hogy a hatalom önmagában nem rossz ha az ember képes a hatalomgyakorlás irányát önmaga felé fordítani és nem mások felett gyakorolja! Ekkor ugyanis az ember képessé válik arra, hogy saját sorsát a kezébe vegye, a világhoz való viszonyát, a szociális életét, és a környezetét formálja, de már nem mások kárára. Ezen a fokon az ember alkalmassá válik egy újfajta szociális megértés kialakítására is – ami csak a hatalomtól mentes szociális formákban valósítható meg – és ezáltal egyéni felelősségének felismerésére mindazokban a dolgokban, amelyek körülveszik, és hajlandó lesz ezt a felelősséget fel is vállalni és ennek érdekében tenni is.

Ekkor a kultúra, a politika és a gazdaság a felelősségüket felismert és felvállalt emberek belső bátorságából és erőiből táplálkozik majd. Ehhez fel kell ismerni, hogy a mai ember felelőssége a mindennapok apró dolgaiban, a mindennapi élet tetteiben rejlik, ott, ahol találkozik, összeütközik más emberek tetteivel: a hivatalokban, a vállalatoknál, a közlekedésben, a családban, az iskolában. Vagyis az élet minden területén és minden pillanatában vizsgálunk, és vizsgáljuk bizalmunk ereje is és a mi felelősségünk, hogy kialakítjuk, létrehozuk-e azt a tudatosságot, ami elvezet erre a magasabb szintre vagy sem.

Ugyanakkor a hierarchikus struktúrák az új társadalmi formákban is fennmaradhatnak, de csak olyan helyeken, ahol azok indokoltak, például a termelési folyamatok igénylik őket. Máshol viszont a nyílt és szabad közösségek struktúráját fogják az emberek minden bizonnyal előnyben részesíteni, és nem csupán azért, mert az hatékonyabb, hanem azért is, mert ezek megteremtik a megfelelő talajt a szabad emberek közötti szabad véleménycseréhez. Ez azért lényeges, mert a kommunikáció a társadalom egyetlen gyógyító ereje, de valódi kommunikáció csak egyenrangú emberek között lehetséges. Persze ez fordítva is igaz: valódi egyenlőség is csak ott lehetséges, ahol mindenki mindenkivel szabadon kommunikálhat, hierarchiateremtő és embert embertől elválasztó erők és hatóságok nélkül.

Egyáltalán lehetséges egy ilyen társadalmi rendszer? – teheti fel joggal a kérdést az olvasó. Határozottan állítom, hogy igen, és nem is olyan nehéz elképzelni. Elég ha egyszerűen az élő szervezetek működésére gondolunk, mert amint az élő organizmus minden sejtje és szerve pontosan tudja, hogy mi a feladata és miként kell együttműködni a többiekkel, anélkül, hogy erre bárhonnán is utasítást vagy parancsot kapna, pontosan ilyen módon kapcsolódnak majd egymáshoz a jövő világpolgárai és közösségeik is. Minden ember tudni fogja, hogy mi is az a cselekedet, mely – miközben közössége javára van, – nem okoz kárt másoknak. A tudatosságnak ezen a szintjén az

embereknek nincsen szükségük felsőbb utasításokra, parancsokra, mert bennük egy olyan új morális képesség alakul ki, amely a külső kényszer szükségét feleslegessé teszi.

Határozottan állítom, hogy egy, az emberből fakadó és egészségesen kialakított szociális formában, társadalomban, lehetőség van arra, hogy az ember mindhárom szintjét – gondolatait, érzéseit és akaratát – oly módon alakítsa, és dolgozza át, hogy ezáltal újfajta szociális képessége alakuljon ki, mely aztán alkalmas a szociális szféra gyógyítására és a fentiekben leírt módon való működtetésére. A tudati fejlődés során a közeli jövőben így az ember képessé válik arra, hogy saját, szabad akaratából a rendelkezésére álló összes lehetőség közül csak azokat használja fel és hajtsa végre, melyek környezete és embertársai javára szolgálnak. A tudati fejlődés tehát az emberi kapcsolatokban is megmutatkozik majd és ez egy új emberi képesség megjelenéséhez vezet, aminek segítségével az ember képessé válik az emberi kapcsolatokon belül olyan cselekedetek végrehajtására, melyek az ő egyéni meglátása szerint helyesek és szükségesek, de közben a többi embert nem károsítják, szabadságát nem korlátozzák. Végső soron, így az ember a szociális szféra művészévé fog válni.

Egy egészséges szociális forma – a jövő lehetősége

A fejlődés záloga tehát annak tudatosítása, hogy az a társadalmi berendezkedés, amiben ma élünk nem az utolsó, mert bizony állnak még előttünk, most esetleg furcsának vagy idegennek tűnő, de még a jövőbeli megvalósulásra váró társadalmi formák. Így van ez annak ellenére, hogy a hatalom jelenlegi birtokosai minden erővel igyekeznek belénk sulykolni, ill. azt a látszatot kelteni, hogy változtatni már nem lehet, ez a lehető legjobb és legalkalmasabb rendszer amiben ma élünk és már csak ennek a javításával lehet előbbre jutni. Miközben a jövő szociális formái azt várják a tudatossá váló embertől, hogy tegye őket megismerése fókuszába és akaratának koncentráálásával tegyen a megvalósításukért. Ugyanis a jövőben nem lesz sem isteni legitimációval rendelkező, sem pedig ilyenekkel nem rendelkező hatalom, aki az ember helyett megteszi azt, amit most neki kell megtennie – saját belső erői felhasználásával. Míg a hatalom eddig mindig felülről húzta rá a társadalomra azt a formát, ami az ember akkori tudatosságának megfelelt, addig most ennek a „kényelmes” helyzetnek vége és ezután csak az emberből belülről induló és tudatosságán alapuló felismerés lesz képes a jövő új és egészséges szociális formáit kialakítani.

Ezért az a rendszer, ami a közeljövőben minden bizonnyal meg fog valósulni, az emberből indul majd ki és mivel az egészségesen működő emberi szervezet hármasságából fakadó minőségeket valósítja meg a társadalmi berendezkedés során, ezért az ezzel foglalkozó szakemberek hármas tagozódású társadalmi berendezkedésről beszélnek. Ez a hármas tagozódású szociális forma, – amit a következőkben a holland Lex Boss gondolatai alapján mutatok be – mint a mai társadalmi berendezkedés lehetséges alternatívája viszonylag új, de a hozzá tartozó minőségeket már 1789 óta ismerjük. Ugyanis ekkor, a francia forradalom idején, a barikádokon hangzott fel először a hármas jelszó: „szabadság, egyenlőség, testvériség”, amelyik az egészséges – és így három részből álló – társadalom által megvalósítandó minőségeket tartalmazza. Sajnos azt akkor még nem tudták és a mai napig sokan nem is tudják, hogy hogyan kell ezt a három minőséget megfelelő módon úgy összekötni az emberrel és az emberi közösségekkel, hogy abból valóban egészséges szociális formák alakulhassanak ki, mert nem tudták felismerni, hogy az egyes minőségeket a társadalom melyik területen kell megvalósítani. Ezáltal a felismerésekből a mai napig nem jöhetett létre olyan jövőkép, amely alapján az emberek valódi, konkrét tennivalókat fogalmazhattak volna meg maguknak a társadalmi rend átforgalmazására vonatkozóan.

Pedig ha jól végiggondoljuk, akkor szinte magától adódik, hogy a szabadság minőségéből kell az ember és közösségei szellemi életének táplálkoznia, és olyannak kell lennie, hogy mindenki, aki részt vesz benne, az szabadnak érezze magát és szabadon gondolkodhasson. Ez persze azt is jelenti, hogy mindenhol ahol az emberek a saját egyéni képességeiket akarják más emberek javára termékkennyé

tenni, ott a gondolkodás és az ellenvélemények korlátozása és hatalom minden módja és formája a képességek kibontakoztatását fogja rontani és ezáltal a szellemi élet gyengüléséhez fog vezetni.

Hasonlóképpen adódik, hogy az egyenlőség minőségéből kell az embereknek az egymás iránti jogok és kötelességek szabályozását megoldani. Ez azt jelenti, hogy egy emberi közösségben a jogokban, a kötelességekben és az információhoz való jogban is mindenki egyenlő. Miután így a jogi szférában minden ember egyenlő, ezért minden olyan törekvés, amellyel a hatalomból fakadó egyenlőtlenséget, diszkriminációt vagy előjogokat valósítanak meg, vagy akarnak bevezetni, az károsítja a szociális szféra fejlődését.

Végül a testvériség minőségéből kell a gazdasági szférát berendezni, ami azt jelenti, hogy a gazdaságban megtermelt áruknak és szolgáltatásoknak a másik ember valódi és reális igényeit kell kielégíteniük. Ez a minőség, amit akkor testvériségnek neveztek, más szavakkal megfogalmazva azt jelenti, hogy nem származhat hasznom olyan dolgokból, amiből másnak kára származik. Ezért annak a kérdésnek vagy problémának, amit a gazdasági szféra megold, mindig a másik emberrel, az ő igényeivel kell kapcsolatosnak lennie. Minden olyan esetben, amikor a gazdaságban a többi ember iránti érdeklődés helyébe a saját haszon lesése lép, a gazdasági szféra egészségét károsítjuk meg.

Az előbbieken felsorolt három minőségre azonban nem csak az jellemző, hogy megvalósulásuk esetén gyógyító módon hatnak a szociális formák, az emberi közösségek fejlődésére, hanem az is, hogy ha a fentiekben ismertetett minőségeket rossz területeken alkalmazzák vagy nem veszik figyelembe, hogy melyik minőség melyik területre érvényes, akkor az egyébként gyógyító erők pusztító erőkké alakulnak át és megsemmisítő módon hatnak a szociális szférákban. Sajátságos módon mi magyarok ebből a pusztító erőből már kettőt megtapasztalhattunk. Mert a *szocializmusnak* nevezett társadalmi formában az egyenlőség minőségét akarták mindhárom területen érvényesíteni, és akkor azt láttuk és tapasztaltuk, hogy

- o a szellemi életben a bürokratizálódás, a szellemi munka ellaposodása és az elidegenedés jelenik meg,
- o míg a gazdasági életben megjelenik a pazarlás és az igényeket nem tudják többé megfelelő módon kielégíteni
- o és természetesen egy ily módon beteg társadalomban nem lehet és így aztán nem is volt valódi egyenlőség a jogi területen sem.

Ugyanakkor éppen most tapasztaljuk meg a *kapitalizmusban* azt, hogy mi történik akkor, ha a szabadság minőségét akarjuk mindhárom területen megvalósítani. Most pedig azt látjuk, hogy

- o a jogi területen ez oda vezet, hogy a területre egyre inkább az önkény és a jogfosztottság lesz a jellemző, és mindenki azt tehet a másikkal, amit akar,
- o ha pedig ugyanez az erő a gazdasági területen is hat, akkor a féktelen liberalizmus jelenik meg, mind a termelői, mind pedig a fogyasztói oldalon,
- o miközben a szellemi területen már nem a szabadság, hanem a szabadosság van jelen.

Nagyon remélem, hogy egy harmadik kísérletnek már nem leszünk az áldozatai, mert ha az eddigi sikertelenségek után egyesek mégis a testvériség minőségét akarnánk egy szociális formában mindhárom területen érvényesíteni, akkor sajnos azt tapasztalnánk, hogy

- o a szellemi szférában a színtelen gondolkodás és az irreális kompromisszumok jelennek meg általa
- o a jogi szférában ez a minőség, mint politikai és polarizáló erő fog hatni,
- o és egy ilyen rendszerben a gazdaság sem lesz képes eredeti feladatának megfelelni.

Az előzőekben említett zsákutcákat véleményem szerint csak egy olyan *új társadalmi forma* kialakításával lehet elkerülni, mely szociális forma az emberből és az ember hármass felépítéséből indul ki és az előzőekben említett három minőséget a maga helyén érvényesíti. Egy ilyen modell egy

olyan társadalmi formát ad, amelynek **nincs uralkodó központja**, sem egy koordináló állam, sem pedig felülre helyezett szellemi elit formájában. Olyan szociális formáról van itt szó, amelyben három, nagyrészt önálló alrendszer, működési terület kölcsönösen egymáshoz kapcsolódva tartja fenn az egyensúlyt. Ezek az alrendszerek az emberi gondolkodás – érzés – akarat hármasságnak megfelelően a következők:

1. egy önmagát fenntartó és irányító **szabad szellemi élet**, amelyben az emberek azért dolgoznak együtt, hogy képességeiket a társadalom és embertársaik javára gyümölcsöztessék, és amely megteremti azokat a körülményeket, melyek biztosítják az emberek számára, hogy képességeiket szabadon és a lehető legjobban kibontakoztathassák;
2. egy önmagát fenntartó és irányító, de minden szavazóképes polgár által elfogadott és az **egyenlőségen alapuló jogélet**, ami mindenütt megjelenik, ahol az emberek egymással megbeszéléseket, megállapodásokat, szabályokat vagy törvényeket alkotnak, illetőleg szegnek meg - legyen szó akár az együttes szellemi munka megszervezéséről, a társadalmi együttélés kérdéseiről vagy a gazdasági élet szabályozásáról;
3. egy önmagát fenntartó és irányító, **testvériségen alapuló gazdasági élet**, aminek csak a gyártással, az áruforgalommal és az értékesítéssel van dolga, a feladata pedig abból áll, hogy a testvériség minőségének mindenkor szem előtt tartásával kielégítse az emberek reális igényeit.

Az itt bemutatott új szociális formának van még két figyelemre méltó tulajdonsága. Egyfelől olyan egyszerű, hogy minden ember könnyen, nehézségek nélkül meg tudja érteni, másfelől az embereknek teljesen szabad kezet enged. Az a kép, amit most felrajzoltam róla, teljesen összhangban van a tudatossá és szabaddá váló emberrel és annak törekvéseivel, ugyanis nem rögzít semmiféle normatívákat, nem ad programokat, vagy mindenhol használható struktúrákat és nem sorolja fel a tennivalókat. Mindössze annyit hoz a mai emberek tudomására, hogy a XXI. században már nem lehet akárhogyan cselekedni, mert **ma minden tettünknek jól meghatározható és mindenki által megismerhető következménye van.**

Ennek a munkának nem célja egy lehetséges új társadalmi berendezkedés részletes tárgyalása, csupán annak a bemutatására vállalkoztam, hogy vannak még olyan megvalósításra váró szociális formák, melyek az eddiginél jobban illeszkednek az emberhez, annak jövőbeli tudati állapotához és az eddigieknél hatékonyabban biztosítják az egészséges társadalmi működés lehetőségét.

Az új világpolgárok

Kik lesznek azok, akik ezt a változást megvalósítják, akik az új tudatosság kialakításával a társadalmi változások előmozdítói lesznek? Az újságokat olvasva, a TV-t nézve úgy tűnik, hogy ma nincsen közöttünk szinte senki sem, akinek ezek a változások fontosak lennének, akik ma egy új jövő érdekében tenni akarnak. Pedig a valóság éppen ennek az ellenkezője! 2000 októberében az Egyesült Államokban megjelent egy tanulmány két szerző tollából, és ez az anyag a fenti kérdésekkel kapcsolatos gondolkodást teljesen átalakította, a jövőről bennünk kialakult képet átformálta. Persze csak azokban, akik olvasták vagy hallottak róla.

Paul H. Ray szociológus és Sherry Ruth Anderson pszichológus 13 éven keresztül dolgozott egy felméréseken az USA-ban és ezen idő alatt több mint 100.000 amerikai állampolgárt kérdezett meg, több mint 100 munkacsoportot állított fel, annak vizsgálatára, hogy az USA-ban addig szokásos, vagy az eddig ismert – modernista és hagyománytisztelő vagy republikánus és demokrata – csoportok a társadalomban milyen arányban vannak jelen. A felmérés az adatok kiértékelését követően azt a meglepő eredményt hozta, hogy a két szokásos csoport mellett van még egy rendkívül nagy és korábban eddig ismeretlen csoport az Egyesült Államokban, aki magát különállónak és az egyébként ismert kultúráktól függetlennek, vagy elszeparálódottnak tartja. Hogy hány emberről is van szó, arra azt a meglepő számot kapták a kutatók, hogy több mint **50 millió** ember tartozik ebbe, a szerzők

által **kulturális kreatív**nak nevezett csoportba, ami meghaladja az Egyesült Államok lakosságának 25 %-át! Ezért a tanulmánynak azt a találó címet adták, hogy „A kulturális kreatívok – Hogyan változtatja meg 50 millió ember a világot”, a könyv eredeti címe angolul: „The Cultural Creatives – How 50 million People Are Changing the World” (New York, Harmony Books, 2000. okt.).

A tanulmány szerzői bemutatják, hogy a 60-as évek szociális elégedetlenségeiből fakadó megmozdulásaiból és spirituális, pszichológiai mozgalmából hogyan nőttek ki azok a tömegek, akik ma a kulturális kreatívokat alkotják. Ugyanakkor igyekeztek a lehető legpontosabban meghatározni ennek a csoportnak a jellemzőit is. Témánk szempontjából az egyik legfontosabb tulajdonsága ezeknek az embereknek az, hogy annak ellenére, hogy csak Amerikában 50 millióan vannak, **mindegyikük úgy gondolja, hogy egyedül van!** A válaszadók szinte kivétel nélkül úgy érzik, hogy körülöttük senki sem gondolkodik úgy, ahogyan ők gondolkodnak, és mivel természetesen a hatalom által ellenőrzött sajtóban és médiában erről a témáról tilos beszélni, – hogy az egyedüllét látszatát ideig-óráig még fenn tudják tartani – ezt a hitet a média és környezetük folyamatosan erősíti is bennük.

Persze ezeket az embereket már nehezen lehet ilyen trükkökkel félrevezetni, mert ők a gondolkodáson keresztül szeretnék megérteni a világ dolgait és folyamatait, rájuk a hagyományos reklám és marketing módszerek nem tudnak úgy hatni, mint a többi emberre, mert a felmérés tanulsága szerint ezeket egyértelműen elutasítják, és úgy érzik, hogy ezek durva beavatkozások az életükbe és támadásnak, külső erőszaknak tekintik szabadságuk ellen. Ezek az emberek szeretnék a világban zajló folyamatok összefüggéseit teljességükben látni, tehát az elejétől a végéig pontosan tudni, hogy milyen folyamat és miért történt. Nagyon szeretnék tudni, hogy a nyilvánosságra került dolgok mögött valójában milyen háttér és okok rejtőzködnek, vagyis, hogy mi is az igazság. Rendkívül komoly és rendkívül intenzív belső életet élnek és erre a belső életre nagyon nagy súlyt helyeznek. A spirituális gondolkodásnak, a szentségnek, vagy a szent dolgoknak egy újfajta formáját alakították ki, vagy szeretnék kialakítani. Ez az új szentség pedig nem más, mint az a törekvésük, hogy egyéni fejlődésüket a másik embernek ill. a szellemi világ szolgálatába állítsák. Továbbá ezeknek az embereknek az az alapelve, hogy amiről beszélek, azt is akarják az életükben megvalósítani. A mi témánk szempontjából ezek voltak a legfontosabbak, persze ezen kívül még számos jellemzőt írtak le a szerzők, amit bárki elolvashat, akit ez a téma mélyebben érdekel,

Érdekes elgondolni azt, hogy mit is jelent ez a világ számára. Az első és legfontosabb, s minden bizonnyal mindenki számára figyelemfelkeltő ez a tény abból a szempontból, hogy nehogy bárki is azt higgye, egyedül van, hogy csak ő gondolkodik másként. Különösen most, amikor egy ezzel a témával kapcsolatban megjelent újabb tanulmány már nem csak a kulturális kreatívokról, hanem egy új „kreatív osztályról” beszél. Ez pedig számomra rendkívül komoly reményekre ad okot azzal az új jövővel kapcsolatban, amit az előző részekben felvázolni igyekeztem. Különösen, ha ehhez még azokat a számokat is hozzá vesszük, melyeket az amerikai felmérést követően határoztak meg Európára. Ezek alapján jogunk van feltételezni, hogy Európában 80 – 90 millió olyan ember él, aki tudatossága és életvitele alapján a kulturális kreatívok közé sorolható.

Ennek alapján már érthető az is, hogy az elmúlt 10 – 15 évben ennek a civil szektornak a növekedése miért volt olyan robbanásszerű, és hogy miért nőtt meg olyan hihetetlenül nagymértékben az embereknek az aktivitása és a tevékenysége ezen a területen. Ez a civil szféra pedig egy olyan új képet alakít ki a világról, ami eddig még nem létezett a világban soha. Mondhatnánk úgy is, hogy ezzel beindult az a folyamat, melynek során azokat a kötelezettségeket és jogokat, amelyeket a történelem folyamán mindig a kormányok vállaltak át, fokozatosan egyre inkább a civilek, a polgárok és az ő általuk alkotott szervezetek veszik át. A civilek, az állampolgárok elkezdik szervezni magukat, elkezdenek szervezeteket, társulásokat létrehozni, és azokat összekötni egymással annak érdekében, hogy az általuk felismert értékeket megvalósítsák a világban, és ezeket bevigyék a mindennapi

életükbe is. Azaz a jövő új formáinak kialakítása és a hatalom átvétele tehát a jelenlegi hatalom minden törekvése ellenére megindult.

Ez a folyamat pedig gyakorlati lehetőséget teremtett ahhoz, hogy az emberek kívül és belül is összekössék magukat a másik emberrel, annak autentikus lényével, ami aztán néhány éve elvezetett egy egészen új fogalom, egy néhány évvel ezelőtt még egyáltalán nem is létezett vállalkozói forma: **a szociális vállalkozók** megjelenéséhez. Ők azok az emberek, akik miközben a hagyományos vállalkozói minőségeket, vállalkozói többletértéket hoznak létre, ezt nem a vállalkozói, a gazdasági szférában teremtik meg, hanem a szociális szférában. Vagyis ez a **szociális vállalkozó szellem** nem más, mint az, hogy a vállalkozók egy része mára már eljutott a tudatosságnak arra a szintjére, ahol a bennük élő szellemi értékeket megpróbálják összekötni azzal, amit nap-mint nap tesznek.

Itt vannak tehát közöttünk, körülöttünk mind: az 50 millió amerikai kulturális kreatív az Egyesült Államokban és a 90 millió hasonló tudatosságú ember itt Európában és mellettük a szociális vállalkozók – egy új világ polgárai, akik a jelenben készítik elő az új jövőt és annak új szociális formáit. Ők azok az új világpolgárok, akik a káosz és összeomlás jeleit tapasztalva nem kedvetlenednek el, hanem abban azokat a fantasztikus lehetőségeket látják, ami a történelem során eddig még soha nem adatott meg az ember számára itt a Földön.